

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально – науковий інститут економіки

Фінансово-економічний факультет

Кафедра обліку і аудиту

ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню бакалавра
(бакалавра, магістра)

студента Положій Валерії Олександрівни
(ПБ)

академічної групи 071-16-1
(шифр)

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(код і назва спеціальності)

спеціалізації «Облік і аудит»
(назва спеціалізації)

за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит»
(офіційна назва)

на тему: «Облік і аудит дебіторської заборгованості (на приклад ТОВ
«УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС»)»
(назва за наказом ректора)

	Прізвище, ініціали	Оцінка	Підпис
Керівник роботи	Пашкевич М.С.		
Рецензент			
Нормоконтроль	Пашкевич М.С.		

Дніпро
2020

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри
обліку та аудиту
Пашкевич М.С.
(прізвище, ініціали)

_____

«__» _____ року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню роботи ступеню бакалавра
(бакалавра, магістра)

Студенту Положі́й В.О. академічної групи 071-16-1
(прізвище та ініціали) (шифр)

спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(код і назва спеціальності)

спеціалізації «Облік і аудит»
(назва спеціалізації)

за освітньо-професійною програмою «Облік і аудит»
(офіційна назва)

на тему:

«Облік і аудит дебіторської заборгованості (на приклад ТОВ

«УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС»»

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від _____
№ _____

Розділ	Зміст	Термін
1	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	20.04.20 – 05.05.20
2	ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	06.05.20- 22.05.20
3	АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ	23.05.20- 14.05.20

Завдання видано

_____

Пашкевич М.С.
(прізвище, ініціали)

Дата видачі 20.04.2020 р.

Дата подання до екзаменаційної комісії 15.06.2020 р.

Прийнято до виконання

_____

Положі́й В.О.
(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка: 57 стр., 7 рис., 12 табл., 6 додатків, 45 джерел.

ОБЛІК, ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, РЕЗЕРВ СУМНІВНИХ БОРГІВ, АУДИТ

Об'єкт розроблення – система обліку і аудиту на ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС».

Мета роботи – дослідження і узагальнення теоретичних та практичних аспектів обліку й аудиту дебіторської заборгованості.

Визначено економічну сутність дебіторської заборгованості як об'єкту обліку і аудиту. Означено нормативне забезпечення обліку дебіторської заборгованості. Наведено документальне оформлення операцій обліку розрахунків з постачальниками та покупцями. Продемонстровано організацію аналітичного та синтетичного обліку операцій з постачальниками та покупцями на базовому підприємстві. Відображено операції з постачальниками та покупцями в облікових регістрах та фінансовій звітності. Продемонстровані наявні методичні прийоми аудиту та порядку отримання аудиторських доказів аудиту дебіторської заборгованості.

Практична значимість кваліфікаційної роботи полягає в тому, що отримані висновки спрямовані на удосконалення системи обліку та аудиту дебіторської заборгованості відповідно до сучасних умов господарювання. Надані пропозиції з удосконалення обліку і аудиту дебіторської заборгованості знайшли своє практичне застосування на ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС».

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» У СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	8
1.1. Загальні відомості про діяльність підприємства ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС»	8
1.2. Фінансовий аналіз діяльності підприємства	17
1.3. Економічна сутність дебіторської заборгованості як об'єкту обліку і аудиту	20
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2 ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	27
2.1. Первинна документація та документообіг із обліку поточної дебіторської заборгованості підприємства	27
2.2. Облік операцій із дебіторською заборгованістю підприємства	31
2.3. Система відображення поточної дебіторської заборгованості в облікових регістрах та фінансовій звітності підприємства	34
Висновки до розділу 2	38
РОЗДІЛ 3 АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ	40
3.1. Мета, завдання та джерела інформації для аудиту розрахунків з покупцями	40
3.2. Програма аудиту дебіторсько-кредиторської заборгованості	43
3.3. Організація аудиту дебіторської заборгованості	45
ВИСНОВКИ	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	53
ДОДАТКИ	58

ВСТУП

В умовах сучасної економічної кризи в Україні досить велика кількість підприємств та організацій знаходиться в скрутному становищі, маючи досить велику проблему неплатежів. Однією з головних умов підтримки необхідного рівня ліквідності і платоспроможності підприємств, що функціонують в умовах ринку, є ефективне управління поточною дебіторською заборгованістю. Актуальність даної теми зростає в умовах фінансово-економічної кризи, карантину, який захопив увесь економічний світ. Фінансово-економічна діяльність суб'єктів господарювання в період карантину, потребує використання сучасних підходів до проблем платіжно-розрахункових взаємозв'язків між підприємствами, тому зростає роль правильного здійснення обліку та аудиту дебіторської заборгованості для прийняття управлінських рішень. Адже потрібно не втратити ті кошти, які належать підприємству по праву. Для цього потрібно проводити постійний моніторинг заборгованості, своєчасно висувати претензії щодо боргів та запобігати безнадійним боргам на підприємстві.

Дослідженням питань обліку і аудиту дебіторської заборгованості займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них Бутинець Ф.Ф., Попович П.Я., Мошенський С.З., Олійник О.В., Савицька Г.В., Чумаченко М. Г., Єдинак Т.С., Хендріксен Е. Є., Ван Бред М. Ф. та багато інших.

Метою роботи є дослідження і узагальнення теоретичних та практичних аспектів обліку й аудиту дебіторської заборгованості.

Для досягнення визначеної мети дипломного дослідження передбачається вирішення наступних завдань:

- визначити економічну сутність дебіторської заборгованості як об'єкту обліку і аудиту;
- визначити склад та класифікацію дебіторської заборгованості;
- означити нормативне забезпечення обліку дебіторської заборгованості;

- надати характеристику та зробити аналіз господарської діяльності ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС»;
- продемонструвати організацію аналітичного та синтетичного обліку операцій з постачальниками та покупцями на ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС»;
- відобразити операції з постачальниками та покупцями в облікових регістрах та фінансовій звітності;
- показати наявні методичні прийоми аудиту дебіторської заборгованості підприємств;
- узагальнити результати аудиту для використання в системі управління ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС»;
- розробити заходи щодо вдосконалення обліку і аудиту дебіторської заборгованості.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є система обліку і аудиту ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС».

Предметом дослідження є теоретико – методологічні та адміністративно – правові засади організації обліку і аудиту дебіторської заборгованості.

Для досягнення поставленої мети, вирішення завдань використано методи:

- теоретичного аналізу та синтезу, абстрагування та конкретизації, узагальнення, порівняння, моделювання – для вивчення досвіду організації обліку і аудиту дебіторської заборгованості на підприємствах;
- бухгалтерське спостереження – для збирання первинної інформації про факти господарського життя та її реєстрація в документах;
- прогнозування та моделі регресійного аналізу – для планування взаємозв'язку показників діяльності базового підприємства.

Практичне значення результатів роботи полягає в тому, що їх використання дає можливість розробити рекомендації з удосконалення обліку та аудиту дебіторської заборгованості на підприємствах відповідно до сучасних

умов господарювання. Отримані результати спрямовані на підвищення достовірності, оперативності та аналітичності обліку на підприємстві.

Результати дослідження, викладені у кваліфікаційній роботі, знайшли практичне застосування на ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС».

РОЗДІЛ 1
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ
«УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» У СУЧАСНИХ УМОВАХ
ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1 Загальні відомості про діяльність підприємства ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС»

Товариство з обмеженою відповідальністю створене та здійснює свою діяльність згідно з Конституцією України, Цивільним кодексом України [1], Господарським кодексом України [2], Законом України «Про господарські товариства» [3], інших законодавчих актів України.

Юридична адреса товариства: 49000, Дніпропетровська обл., місто Дніпро, Бабушкинський район, проспект Богдана Хмельницького, будинок 149, офіс 114.

Код виду економічної діяльності: 45.31 Оптова торгівля запасними частинами и принадлежностями для автомобилей.

ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» є юридичною особою за законодавством України, має самостійний баланс, поточні і валютний рахунки в банківських установах, круглу печатку, з емблемою та зі своїм повним найменуванням українською мовою, штампи та фірмовий бланк. Товариство має право від свого імені укладати правочини, що не суперечать законодавству України, набувати майнових і особистих немайнових прав і нести обов'язки, бути позивачем і відповідачем в судах та господарських судах. Товариство у встановленому порядку бере участь у зовнішньоекономічній діяльності і здійснює експортно-імпортні операції, включаючи товарообмін, бартерні, посередницькі та інші операції.

Для забезпечення діяльності ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» за рахунок внесків засновника утворюється Статутний капітал Товариства у розмірі 2000,00 (дві тисячі грн. 00 коп.) гривень. Положій Ігор Олександрович володіє часткою в розмірі 100 % статутного капіталу.

Метою діяльності підприємства є здійснення господарської діяльності з метою отримання прибутку. Основні види діяльності підприємства наведені на рис. 1.1:

Рис. 1.1. Види діяльності ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС»

Здійснюючи зовнішньоекономічну діяльність Товариство користується в повному обсязі правами юридичної особи згідно з чинним законодавством України. У сфері зовнішньоекономічної діяльності підприємство здійснює:

- експорт товарів власного виробництва;
- експорт товарів не власного виробництва без переходу права власності;
- експорт товарів не власного виробництва з переходом права власності;
- імпорт товарів для власних потреб;
- імпорт товарів не для власних потреб без переходу права власності;
- імпорт товарів не для власних потреб з переходом права власності;
- імпорт послуг, в тому числі у сфері інтелектуальної власності.

Майно ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» становлять виробничі і невиробничі фонди, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі.

Товариство є власником:

- майна, переданого йому учасниками товариства у власність, як вклад до статутного капіталу;
- продукції, виробленої Товариством у результаті господарської діяльності;
- одержаних доходів;
- іншого майна, набутого на підставах, що не заборонені законом.

ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» утворює резервний (страховий) фонд в розмірі 25% Статутного капіталу. Резервний фонд формується за рахунок щорічних відрахувань, розмір яких складає 5% від суми прибутку. Товариство може використовувати кошти Резервного фонду на додаткові витрати на заходи щодо розробки та впровадження нових перспективних програм, поповнення власних оборотних коштів, покриття збитків від зниження ціни продукції і на інші цілі.

Прибуток підприємства утворюється з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці. З економічного прибутку сплачуються передбачені законом податки та інші обов'язкові платежі, а також відсотки по кредитах банків і по облігаціях. Прибуток, одержаний після зазначених рахунків, залишається у розпорядження підприємства, яке визначає напрямки його витрачання відповідно до установчих документів. Дивіденди учасникам нараховуються після затвердження звіту про прибуток, але не частіше одного разу на місяць. Збитки, що можуть виникнути в процесі діяльності підприємства, покриваються за рахунок Резервного фонду.

ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» веде облік результатів діяльності, веде оперативний, бухгалтерський та статистичний облік. Бухгалтерський, оперативний та статистичний облік і звітність ведуться згідно з нормами, що діють в Україні. Організація обігу документів в Товаристві, встановлюється Директором Товариства. Відповідальність за стан обліку, своєчасне подання

бухгалтерської та іншої звітності покладено на головного бухгалтера, компетенція якого визначена чинним законодавством.

Операційний рік встановлюється з 1 січня до 31 грудня включно. Річний звіт щодо операцій підприємства та баланс складаються не пізніше, ніж за 1 місяць після закінчення операційного року і разом з висновком Ревізійної комісії мають бути подані на затвердження загальних зборів Учасників, що скликаються не пізніше як через 2 тижні після закінчення терміну для складання звіту.

Підприємство та посадові особи його органів управління несуть встановлену законодавством відповідальність за достовірність даних, що містяться в річному звіті та балансі.

1.2 Фінансовий аналіз діяльності підприємства

Власні оборотні кошти (ВОК) розраховуються за наступною методикою:
 $ВОК = \text{Поточні активи} - \text{Поточні пасиви}$

Таким чином, власні оборотні кошти - це різниця між поточними оборотними активами (вартість оборотного капіталу в матеріально-речовій і грошовій формах) і поточними (короткостроковими) зобов'язаннями підприємства (короткострокові кредити, зобов'язаннями перед: постачальниками, бюджетом по податках і платежах, працівниками, іншими підприємствами по отриманих авансах і т.д.) [24].

Джерела формування запасів (ДФЗ) визначаються таким чином:

$ДФЗ = \text{Власні оборотні кошти} + \text{Короткострокові кредити банку} + \text{короткострокові позики для покриття запасів} + \text{Розрахунки з кредиторами за товари, роботи послуги.}$

Порівнюючи приведені вище три основні показники (ЗЗ, ВОК і ДФЗ), в практиці фінансового менеджменту можна умовно виділити такі рівні фінансової стійкості підприємства:

1) абсолютну фінансову стійкість, яка характеризується нерівністю:

$$ЗЗ < ВОК$$

2) нормальну фінансову стійкість, для якої виконується наступна нерівність :

$$\text{ВОК} < 33 < \text{ДФЗ}$$

3) нестійкий фінансовий стан, для якого характерною є нерівність типу:

$$33 > \text{ДФЗ}$$

Економічний зміст даної нерівності полягає в тому, що запаси і затрати неможливо покрити джерелами коштів.

4) критичний фінансовий стан характеризується такою ситуацією, коли не тільки не виконується нерівність 3), але й мають місце «непокріті збитки», а також «Довгострокові кредити та позики, що не погашені в строк».

Таблиця 1.1

Агрегований баланс для аналізу фінансового стану підприємства, тис.

грн.

Показник	На початок року	На кінець року
33	715,2	998,9
ВОК	581	667,4
ДФЗ	622,8	763,2

Аналіз отриманих даних свідчить про нестійкий фінансовий стан. Це означає, що підприємство, якщо всі кредитори водночас пред'являть вимогу погасити заборгованість, буде не в змозі розрахуватися в повному обсязі, та в кінцевому підсумку буде вимушене користуватися для цих цілей іншим джерелом (менш ліквідним - дебіторською заборгованістю). В даному випадку це був би найбільш ймовірний вихід, тому що кредитів підприємство не залучає (ні довгострокових, ні короткострокових). Хоча підприємство в цілому, можна сказати, забезпечене оборотними коштами, але всі вони мобілізовані в активи, які повільно реалізуються, і в дебіторську заборгованість.

Але аналізу тільки ліквідних активів підприємства далеко не достатньо для визначення ступеню його платоспроможності, тому на практиці розраховують деякі інші показники.

Коефіцієнти ліквідності в оцінці фінансового стану підприємства є найбільш важливими. Ці показники визначають стан ділової активності підприємства і його ефективність, спроможність наявними власними коштами розрахуватися з кредиторами, акціонерами, бюджетом, банками [25].

Аналізуючи показники ліквідності за строками, підприємства визначають, наскільки швидко виробничі запаси і дебіторська заборгованість перетворювались у наявні гроші.

На підставі даних другого розділу активу балансу розраховують коефіцієнти ліквідності. На практиці використовують три коефіцієнти ліквідності.

При обчисленні першого показника до ліквідних коштів включають лише грошові кошти у касі, на банківських рахунках, а також цінні папери, які можуть бути реалізовані на фондовій біржі. Цей показник носить назву коефіцієнта абсолютної ліквідності. Він розраховується як відношення суми грошових коштів до короткострокових зобов'язань [26].

Коефіцієнт абсолютної ліквідності дає змогу визначити, яку частину короткострокової заборгованості підприємство може негайно погасити. Він розраховується по формулі :

$$АЛ = (Кі + Гк) / П, \quad (1.1)$$

де $Кі$ - кошти на розрахунковому та інших рахунках ;

$Гк$ - гроші в касі ;

$П$ - поточні зобов'язання.

На початок року : $10500/134200 = 0,09$

На кінець року : $5250/331500 = 0,016$

Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності повинно бути у межах від 0,2 до 0,35.

Другим коефіцієнтом, який характеризує ступінь ліквідності підприємства, є коефіцієнт швидкої ліквідності (Acid test ratio, Quick ratio), який відрізняється від коефіцієнта абсолютної ліквідності тим, що в склад ліквідних

коштів включається також дебіторська заборгованість та інші активи. Він обчислюється за формулою:

$$QR = (K_i + \Gamma_k + D_z) / \Pi, \quad (1.2)$$

де D_z - дебіторська заборгованість.

На початок року : $55500/134200 = 0,41$

На кінець року : $166850/331500 = 0,5$

Цей показник характеризує прогностичні платіжні можливості підприємства при умові своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. Цей коефіцієнт повинен дорівнювати або бути більшим 1, але реально для українських підприємств він складає не більше 0,7 - 0,8. Виходячи з цього рекомендоване значення 0,3 - 1.

Третій коефіцієнт - коефіцієнт загальної ліквідності (Current Ratio) має в своєму чисельнику ще й суму виробничих запасів:

$$CR = (K_i + \Gamma_k + D_z + Z_z) / \Pi, \quad (1.3)$$

де Z_z - виробничі запаси.

На початок року : $715200/134200 = 5,33$

На кінець року : $998900/331500 = 3,01$

Згідно з міжнародною практикою, значення коефіцієнта ліквідності повинні знаходитися в межах від одиниці до двох (іноді до трьох) [27]. Нижня границя обумовлена тим, що оборотних коштів повинне бути щонайменше досить погашення короткострокових зобов'язань, інакше компанія виявиться під погрозою банкрутства. Перевищення оборотних коштів над короткостроковими зобов'язаннями більш ніж у три рази також є небажаним, оскільки може свідчити про нераціональну структуру активів.

Четвертий коефіцієнт - чистий оборотний капітал (Net working capital), у грошових одиницях:

$$NWC = A_{\Pi} - \Pi \quad (1.4)$$

де A_{Π} - поточні активи

На початок року : $715200 - 134200 = 581000$

На кінець року : $999600 - 331500 = 668100$

Значення, що рекомендуються: > 0

Різниця між оборотними активами підприємства і його короткостроковими зобов'язаннями. Чистий оборотний капітал необхідний для підтримки фінансової стійкості підприємства, оскільки перевищення оборотних коштів над короткостроковими зобов'язаннями означає, що підприємство не тільки може погасити свої короткострокові зобов'язання, але і має резерви для розширення діяльності. Оптимальна сума чистого оборотного капіталу залежить від особливостей діяльності компанії, зокрема від її масштабів, обсягів реалізації, швидкості оборотності матеріальних запасів і дебіторської заборгованості. Недолік оборотного капіталу свідчить про нездатність підприємства вчасно погасити короткострокові зобов'язання.

Значне перевищення чистого оборотного капіталу над оптимальною потребою свідчить про нераціональне використання ресурсів підприємства.

Таблиця 1.2

Аналіз показників ліквідності підприємства

Показники	На початок року	На кінець року
Грошові кошти, тис. грн.	10,5	5,25
Дебіторська заборгованість, тис. грн.	45	161,6
Запаси і затрати, тис. грн.	659,7	832,05
Поточні зобов'язання, тис. грн.	134,2	331,5
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,09	0,016
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,41	0,5

Продовж.табл.1.2

Коефіцієнт загальної ліквідності	5,33	3,01
Чистий оборотний капітал	581000	668100

Згідно таблиці можна зробити висновки про не досить високий рівень ліквідності підприємства за період, що аналізується. Це звичайно свідчить про нестабільне фінансове становище підприємства на протязі всього періоду.

Згідно отриманим даним, коефіцієнт абсолютної ліквідності дуже низький. Його значення свідчить про те, що тільки 1,6% короткострокової заборгованості підприємство може погасити негайно, по зрівнянню з початком періоду - 9%.

Коефіцієнт швидкої ліквідності теж має низьке значення, яке майже вдвічі нижче оптимального. На кінець періоду цей показник декілька збільшився за рахунок збільшення дебіторської заборгованості. А оскільки даний коефіцієнт має вирішальне значення для банків, так як характеризує коефіцієнт має вирішальне значення для банків, так як характеризує ступінь надійності підприємства при поверненні кредитів, тенденція до збільшення свідчить на користь підприємству.

Тобто показники абсолютної і швидкої ліквідності набагато нижчі нормативних значень. Це визнано перевищенням темпів росту поточної заборгованості темпів росту ліквідних коштів підприємства.

Високим лишається тільки показник загальної ліквідності, є досить високим і відповідав нормативному значенню (навіть перевищував його).

Тобто на початок звітної періоду на кожну гривню короткострокових зобов'язань припадало 5,33 гривні поточних активів; на кінець періоду – 3,01 гривні. Але він також мають тенденцію до зменшення. На жаль, високі показники загальної ліквідності свідчать не про стабільний фінансовий стан підприємства і про ефективність його діяльності, а про наявність у

підприємства понаднормативних виробничих запасів, що не є позитивною рисою при аналізі фінансового стану підприємства.

Збільшення чистого оборотного капіталу свідчить про нераціональне використання ресурсів підприємства.

Аналіз ліквідності активів підприємства допомагає визначити можливість покриття зобов'язань активами, строк перетворення яких у грошові кошти відповідає строку погашення зобов'язань.

Таким чином, підприємство можна назвати ліквідним (платоспроможним). Та через брак ліквідних коштів підприємство нездатне покрити короткострокові зобов'язання. Більшість коштів підприємства мобілізовані в виробничі запаси, які є важко реалізованими активами і не можуть забезпечити високу платоспроможність підприємства.

Причинами нестачі ліквідних оборотних засобів також є збитковість діяльності підприємства, що веде до нестачі власних джерел для самофінансування, а також відволікання коштів у дебіторську заборгованість та високий показник кредиторської заборгованості.

1.3. Економічна сутність дебіторської заборгованості як об'єкту обліку і аудиту

У процесі фінансово-господарської діяльності у підприємства постійно виникає потреба в проведенні розрахунків зі своїми контрагентами. Відвантажуючи виготовлену продукцію, підприємство, як правило, не отримує оплату одразу, тобто відбувається кредитування покупця. Таким чином, протягом періоду від моменту відвантаження продукції до моменту надходження платежу засоби підприємства знаходяться у вигляді дебіторської заборгованості. Методологію обліку, основні поняття та порядок розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності визначає П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [1].

Згідно П(С)БО 10 визначається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод і її сума може бути

достовірно визначена. Відповідно до П(С)БО 10 поділяється на довгострокову і поточну. Дебіторська заборгованість у бухгалтерському обліку класифікується в залежності від: термінів її погашення, ймовірності її погашення, оцінки відображення її в балансі.

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визначається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюється за первісною вартістю. У разі відстрочення платежу за продукцію, товари, роботи, послуги з утворенням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів або їх еквівалентів, що підлягають отриманню за продукцію, товари, роботи, послуги, така різниця визначається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (процентами) у періоді її нарахування (Пункт 6 із змінами, внесеними згідно з Наказом Мінфіну №304.) [2].

Довгострокова дебіторська заборгованість це сума, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. На Рис. 1.2 показані види дебіторської заборгованості:

Рис.1.2. Види дебіторської заборгованості

Таким чином, облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється чітко визначеним нормативом – П(С)БО 10. Відповідно дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову і поточну в свою чергу дебіторська заборгованість у бухгалтерському обліку класифікується в

залежності від: термінів її погашення, ймовірності її погашення, оцінки відображення її в балансі.

На рис. 1.3 показано класифікацію дебіторської заборгованості залежно від виникнення:

Рис.1.3.Залежність дебіторської заборгованості від виникнення

Довгострокова дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу. При цьому слід розуміти, що при віднесенні заборгованості до поточної або довгострокової до уваги береться не загальний очікуваний строк оплати згідно з договором, а очікуваний строк до погашення, який залишився з дати балансу.

До довгострокової дебіторської заборгованості відносять:

- заборгованість орендаря за фінансовою орендою, яка відображається в балансі орендодавця;
- надання позик іншим підприємствам;
- надання позик фізичним особам;
- заборгованість, що виникає при надзвичайних подіях - пожежі, повені, крадіжці тощо.

Достовірна оцінка довгострокової дебіторської заборгованості має суттєвий вплив на правильне відображення інформації в облікових регістрах і звітності. Важливу роль при цьому відіграє принцип обачності, який

передбачає застосування в бухгалтерському обліку таких методів оцінки дебіторської заборгованості, які будуть запобігати завищенню оцінки активів. Довгострокова дебіторська заборгованість, на яку нараховуються відсотки, відображається в балансі за її теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від виду заборгованості та умов її погашення.

До іншої дебіторської заборгованості відноситься видача довгострокових позик працівникам підприємства та інші види розрахунків. Працівники підприємств можуть отримувати кредити та позики на індивідуальне й кооперативне житлове будівництво, інші цілі. Видача позик підприємством проводиться, якщо вона передбачена Статутом або іншим аналогічним документом підприємства та за наявності оформлених належним чином документів. При чому максимальний розмір позики для одного працівника законодавством не обмежується. Видача позик здійснюється як готівкою, так і за безготівковим розрахунком, відповідно до заяви працівника. Позика може видаватись на будь-який термін, але вона повинна бути безпроцентною та поворотною. Повернення позики може визначатись числом місяців або календарним періодом. Якщо термін повернення не встановлюється або визначається моментом вимоги, то в цьому випадку працівник повинен повернути гроші в семиденний термін з дня пред'явлення вимоги. Якщо повернення позики відбувається шляхом утримання із суми зарплати працівника, то підписується додаткова угода, в якій передбачено зобов'язання працівника повернути гроші.

Поточна дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка виникає під час нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

П(С)БО 10 визначає методи оцінки дебіторської заборгованості при зарахуванні її на баланс, на дату складання звітності та при списанні з балансу як безнадійної.

Згідно з П(С)БО 10, безнадійна дебіторська заборгованість – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником або за якою минув строк позивної давності.

Дебітори - юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів.

Довгострокова дебіторська заборгованість – сума дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу.

Поточна дебіторська заборгованість - сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Сумнівний борг - поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником.

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості сума поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги з вирахуванням резерву сумнівних боргів.

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюється за первісною вартістю. У разі відстрочення платежу за продукцію, товари, роботи, послуги з утворенням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів та/або їх еквівалентів, що підлягають отриманню за продукцію, товари, роботи, послуги, така різниця визнається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (процентами) у періоді її нарахування.

Класифікація дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги здійснюється групуванням дебіторської заборгованості за строками її непогашення із встановленням коефіцієнта сумнівності для кожної групи.

Поточна дебіторська заборгованість, не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг, що визнана безнадійною, списується з балансу з відображенням втрат у складі інших операційних витрат.

У процесі діяльності підприємство не завжди здійснює розрахунки з іншими підприємствами або фізичними особами одночасно з передачею майна, виконанням робіт, наданням послуг тощо. У зв'язку із цим у нього виникає дебіторська заборгованість.

Дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Дебіторами можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які заборгували підприємству грошові кошти, їх еквіваленти або інші активи. За даними бухгалтерського обліку можна визначити суму заборгованості на будь-яку дату, але звичайно така сума визначається на дату балансу. Оскільки відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку підприємства подають також проміжну (квартальну) звітність, то суму дебіторської заборгованості підприємства слід визначати щоквартально.

Порядок бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності регулюються П(С)БО 10. Дія П(С)БО 10 не поширюється тільки на бюджетні установи, всі інші юридичні особи зобов'язані керуватися його вимогами.

Дебіторська заборгованість відображається у формі № 1 «Баланс» у складі активів [3]. Активи підприємства - це ресурси, що контролюються підприємством, від використання яких очікується отримання економічних вигод у майбутньому. Звичайно економічна вигода від дебіторської заборгованості виражається в тому, що підприємство в результаті її погашення розраховує рано чи пізно отримати грошові кошти або їх еквіваленти. Відповідно дебіторську заборгованість можна визнати активом тільки тоді, коли існує ймовірність її погашення боржником. Якщо такої ймовірності немає, суму дебіторської заборгованості слід списати.

Якщо заборгованість неможливо достовірно оцінити, тобто визначити її суму, вона не може бути визнана активом і не повинна відображатися в балансі.

Класифікація згідно з П(С)БО 10 дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову і короткострокову.

У НП(С)БО 1 дається визначення операційного циклу - це проміжок часу між придбанням запасів для здійснення діяльності й отриманням коштів від реалізації виробленої з них продукції або товарів і послуг [4]. Визначення нормального операційного циклу у стандартах немає, однак, використовуючи наведене вище визначення операційного циклу, можна зробити висновок, що це операційний цикл у звичайних умовах діяльності. Звичайно операційний цикл не перевищує 12 місяців, але за деякими видами діяльності він може продовжуватися більше одного року. Незважаючи на це, заборгованість, що виникла в ході такого операційного циклу, все одно визнається не довгостроковою, а поточною.

Отже, довгострокова заборгованість - це в основному заборгованість, непов'язана з операційною діяльністю.

Таким чином, якщо заборгованість, що виникла, не пов'язана з операційним циклом (наприклад, заборгованість орендарів за операціями фінансової оренди, працівників за наданими їм позиками), але передбачається, що вона буде погашена в термін менше 12 місяців, то така заборгованість визнається поточною. Датою балансу звичайно є останній день звітного періоду.

З наведених вище визначень довгострокової і поточної дебіторської заборгованості слід зробити висновок: оскільки віднесення заборгованості до поточної або довгострокової прив'язане до дати балансу, на вказану дату слід переглядати довгострокову заборгованість за окремими дебіторами за термінами її погашення. Якщо виявиться, що до терміну погашення заборгованості залишилося менше 12 місяців, колишню довгострокову заборгованість слід відобразити на дату балансу як поточну.

Наприклад, у балансі станом на 31 березня числиться заборгованість працівника за наданою йому позицією, термін погашення якої - 10 травня наступного року. У звітності за перший квартал поточного року така заборгованість повинна відображатися як довгострокова, оскільки вона буде погашена через 13 місяців і 10 днів після дати балансу (31 березня). Але у звіті за другий квартал поточного року заборгованість повинна бути визнана короткостроковою, оскільки її погашення передбачається через 10 місяців і 10 днів після дати балансу (30 червня). У Балансі суми дебіторської заборгованості відображаються в різних рядках залежно від її видів.

Висновки до розділу 1

Дослідження особливості функціонування підприємства у сучасних умовах господарювання дозволило зробити наступні висновки:

1. Товариство з обмеженою відповідальністю створене та здійснює свою діяльність згідно з Конституцією України, Цивільним кодексом України [1], Господарським кодексом України [2], Законом України «Про господарські товариства» [3], інших законодавчих актів України. Основним видом діяльності є оптова торгівля запасними частинами і принадлежностями для автомобілей. Здійснюючи зовнішньоекономічну діяльність Товариство користується в повному обсязі правами юридичної особи згідно з чинним законодавством України. Прибуток підприємства утворюється з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці. З економічного прибутку сплачуються передбачені законом податки та інші обов'язкові платежі, а також відсотки по кредитах банків і по облігаціях. Прибуток, одержаний після зазначених рахунків, залишається у розпорядження підприємства, яке визначає напрямки його витрачання відповідно до установчих документів.

2. Підприємство можна назвати ліквідним (платоспроможним). Та через брак ліквідних коштів підприємство нездатне покрити короткострокові зобов'язання. Більшість коштів підприємства мобілізовані в виробничі запаси, які є важко реалізованими активами і не можуть забезпечити високу платоспроможність підприємства. Причинами нестачі ліквідних оборотних засобів також є збитковість діяльності підприємства, що веде до нестачі власних джерел для самофінансування, а також відволікання коштів у дебіторську заборгованість та високий показник кредиторської заборгованості.

3. У процесі фінансово-господарської діяльності у підприємства постійно виникає потреба в проведенні розрахунків зі своїми контрагентами. Відвантажуючи виготовлену продукцію, підприємство, як правило, не отримує оплату одразу, тобто відбувається кредитування покупця. Таким чином, протягом періоду від моменту відвантаження продукції до моменту

надходження платежу засоби підприємства знаходяться у вигляді дебіторської заборгованості. Методологію обліку, основні поняття та порядок розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності визначає П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість».

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Первинна документація та документообіг із обліку поточної дебіторської заборгованості підприємства

Розглянемо організацію роботи облікового апарату ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС».

Основні внутрішні документи, що регулюють організацію облікового апарату ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» наведені на рис. 2.1.

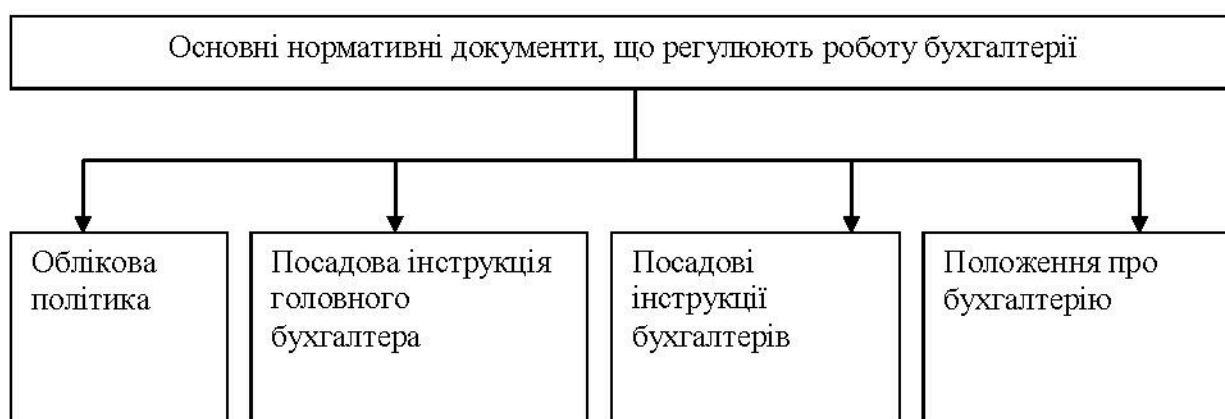

Рис. 2.1 Основні документи, що регулюють діяльність облікового апарату ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС»

Як можна бачити із рис. 2.1, організація облікового апарату ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» ґрунтується на існуванні чотирьох основних нормативних внутрішніх документів.

Розглянемо перелік первинних документів, що використовується для відображення дебіторської заборгованості.

Первинні документи повинні бути складені під час здійснення господарської операції, а якщо це неможливо - безпосередньо після її закінчення. Для контролю та впорядкування оброблення даних на підставі первинних документів можуть складатися зведені облікові документи. Для документування господарських операцій ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» використовуються типові форми первинних документів, що затверджені

Міністерством статистики України.

Первинні та зведені облікові документи можуть бути складені на паперових або машинних носіях і повинні мати такі обов'язкові реквізити:

- назву документа (форми);
- дату і місце складання;
- назву підприємства, від імені якого складено документ;
- зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції;
- посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції і правильність її оформлення;
- особистий підпис або інші дані, що дають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції.

Інформація, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, систематизується на рахунках бухгалтерського обліку в реєстрах синтетичного та аналітичного обліку шляхом подвійного запису їх на взаємопов'язаних рахунках бухгалтерського обліку. Операції в іноземній валюті відображаються також у валюті розрахунків та платежів по кожній іноземній валюті окремо.

Дані аналітичних рахунків повинні бути тотожні відповідним рахункам синтетичного обліку на перше число кожного місяця. На підприємстві щомісячно проводиться звірка залишків відповідних аналітичних та синтетичних рахунків.

Як ми вже відмічали раніше, первинні документи можуть бути складені на паперових або машинних носіях. На підприємстві ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» використовуються первинні документи, що відповідають типовим затвердженим формам первинних документів, але вони набираються та роздруковуються за допомогою ПЕОМ із використанням програм MS Word та MS Excel.

Основними первинними документами, що використовуються при операціях розрахунків із покупцями та замовниками, на підприємстві ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» є:

1. Видаткова-накладна. Видаткова накладна використовується при відвантаженні товарів або готової продукції покупцям. На підставі видаткової накладної здійснюється нарахування доходів від реалізації готової продукції.

У видатковій накладній в обов'язковому порядку присутні такі реквізити:

1. Найменування документу, дата і номер.
2. Інформація про постачальника:
  - найменування;
  - код ЗКПО;
  - адреса, телефон;
  - банківські реквізити для оплати рахунку покупцем.
3. Найменування платника.
4. Інформація про товар, що постачається:
  - номенклатура;
  - кількість;
  - ціна кожної номенклатурної одиниці без ПДВ;
  - ПДВ по кожній номенклатурній одиниці;
  - загальна сума без ПДВ;
  - загальна сума ПДВ;
  - загальна сума з ПДВ.

У випадку продажу товарів без ПДВ це також має бути зазначено у видатковій накладній.

Видаткова накладна виписується на підставі довіреності на отримання матеріальних цінностей, що її подає представник покупця, у двох екземплярах, перший із яких із підписом представника покупця залишається у постачальника, а другий – у складі супровідних документів передається покупцю. Видаткова накладна виписується, як правило, із зазначенням конкретної людини – довіреної особи покупця, яка отримує матеріальні цінності, та зазначенням реквізитів довіреності, виписаної покупцем на цю довірену особу. Після підписання видаткової накладної та отримання товарів довірена особа залишає свою довіреність ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС».

2. Акт приймання-передачі матеріальних цінностей. Ця форма первинного документу застосовується досить рідко. Головна її відмінність від довіреності – в акті приймання-передачі матеріальних цінностей не вказується реквізити довіреності, виписаної на довірену особу покупця. Натомість на обох екземплярах акту ставляться печатки ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» та підприємства – покупця. Один із екземплярів акту залишається на підприємстві ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» а інший – на підприємстві –покупці.

3. Акт прийому-передачі векселів. Цей документ застосовується при застосуванні підприємством-покупцем вексельної форми розрахунків. При цьому в акті вказується:

- номер та дата векселя;
- векселедавець;
- строк пред'явлення векселя до оплати.

4. Виписка банку. Цей документ є основним, що свідчить про рух коштів та зміну залишку на поточному рахунку ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» в банку. Цей документ застосовується в обліку при здійсненні оплати покупцями та замовниками продукції як у порядку попередньої оплати, так і у порядку оплати продукції після постачання товару.

5. Податкова накладна. Цей документ виписується в електронному вигляді ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» при здійсненні реалізації продукції покупцям та замовникам у момент відвантаження товарів або отримання оплати за реалізовану продукцію, в залежності від того, яка із подій сталася раніше.

6. Бухгалтерська довідка. Цей документ оформлюється, коли треба здійснити бухгалтерську проводку, яка є суто внутрішньою, тобто не пов'язана із переміщенням матеріальних цінностей, а відображає лише рух по рахунках бухгалтерського обліку підприємства (наприклад, залік поставки та оплати).

2.2. Облік операцій із дебіторською заборгованістю підприємства

Методологічну основу обліку розрахунків із покупцями та замовниками в Україні є П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» [32]. Для обліку розрахунків із покупцями та замовниками на підприємстві особливо важливими є рахунки 36 і 34.

На рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» ведеться узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем.

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» має такі субрахунки:

- 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;
- 362 «Розрахунки з іноземними покупцями».

За дебетом рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), яка включає податок на додану вартість, акцизи та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом – сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію (роботи, послуги).

На субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» аналітичний облік ведеться в гривнях та валюті, обумовленій договором.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями та замовниками ведеться за кожним покупцем та замовником за кожним пред'явленим до сплати рахунком.

На рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані» ведеться облік заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена векселями.

Рахунок 34 «Короткострокові векселі одержані» має такі субрахунки:

- 341 «Короткострокові векселі, одержані в національній валюті»;
- 342 «Короткострокові векселі, одержані в іноземній валюті».

На рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані» за дебетом відображається отримання векселя за продані товари (роботи, послуги) та за іншими операціями, за кредитом – отримання коштів у погашення векселів, погашення отриманим векселем кредиторської заборгованості, продаж векселя третій стороні тощо.

Аналітичний облік ведеться за кожним одержаним векселем.

Такими є основні вимоги щодо ведення обліку на рахунках 36 та 34.

Розглянемо на прикладах облік розрахунків із покупцями та замовниками у національній валюті.

1. Підприємство ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» відвантажило запасні частини ТОВ «Оптика» на суму 12000 -00 грн., в т.ч. ПДВ – 2000-00 грн. Оплата була здійснена протягом 10 днів із моменту відвантаження. У бухгалтерському обліку операція буде відображена наступними проводками (таблиця 2.1):

Таблиця 2.1

Бухгалтерські проведення з обліку продажу запасних частин із відстрочкою платежу

№ шп.	Зміст операції/Первинний документ	Сума	Обороти по рахунках	
			Дт	Кт
1	2	3	4	5
1	Відвантажено/Видаткова накладна	12000,00	361	702
2	Обліковано податкові зобов'язання із ПДВ кредит/Податкова накладна	2000,00	701	641
3	Отримано оплату /Виписка банку	12000,00	311	361

2. Підприємство ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» відвантажило ТОВ «Гвинтовик» на суму 18000 -00 грн., в т.ч. ПДВ – 3000-00 грн. Оплата була здійснена у повному обсязі до моменту відвантаження. У бухгалтерському обліку операція буде відображена наступними проводками (таблиця 2.2)

Таблиця 2.2

Бухгалтерські проведення по обліку продажу запасних частин із попередньою оплатою

№ пп.	Зміст операції/Первинний документ	Сума	Обороти по рахунках	
			Дт	Кт
1	2	3	4	5
1	Отримано попередню оплату за послугу/Виписка банку	18000,00	311	681
2	Обліковано податкові зобов'язання із ПДВ /Податкова накладна	3000,00	643	641
1	Відвантажено/Видаткова накладна	18000,00	361	701
2	Обліковано податкові зобов'язання із ПДВ /Бухгалтерська довідка	3000,00	701	643
3	Здійснено залік оплати / Бухгалтерська довідка	18000,00	681	361

Як видно із таблиці 2.2, при реалізації продукції на умовах попередньої оплати бухгалтерські проводки дещо ускладнюються.

3. Підприємство ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» відвантажило запасні частини ТОВ «Ібіс» на суму 30000-00 грн. (в т.ч. ПДВ – 5000-00 грн.). Після отримання продукції ТОВ «Ібіс» виписано простий вексель на суму отриманої і неоплаченої послуги. У бухгалтерському обліку операція буде відображена наступними проводками (таблиця 2.3).

Таблиця 2.3

Реалізація продукції із застосуванням вексельної форми розрахунків

№ пп.	Зміст операції/Первинний документ	Сума	Обороти по рахунках	
			Дт	Кт
1	2	3	4	5
1	Відвантажено/Видаткова накладна	30000,00	361	703
2	Обліковано податкові зобов'язання із ПДВ /Бухгалтерська довідка	5000,00	703	643
3	Виписано вексель на суму отриманої та неоплаченої продукції / Акт прийому-передачі векселів	30000,00	341	361

Отже, при застосуванні векселів заборгованість покупців та замовників за отриману продукцію, переходить у іншу форму – заборгованість за векселем.

4. Підприємство ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» створило резерв для відшкодування втрат із сумнівної заборгованості на суму 5000-00 грн. У

бухгалтерському обліку операція буде відображена наступними проводками (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

Бухгалтерські проведення по створенню резерву сумнівної заборгованості

№ пп.	Зміст операції/Первинний документ	Сума	Обороти по рахунках	
			Дт	Кт
1	2	3	4	5
1	Створено резерв сумнівних боргів/Бухгалтерська довідка	5000,00	944	38

Отже, резерв сумнівних боргів збільшує витрати підприємства.

2.3. Система відображення поточної дебіторської заборгованості в облікових регістрах та фінансовій звітності підприємства

Відображення операцій із розрахунків з покупцями та замовниками ведеться на підприємстві ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» у такій послідовності:

1. Аналітичні реєстри першого рівня. Ці реєстри аналітичного обліку ведуться до кожного із субрахунків рахунку 36 та 34. У реєстрах вказується:

- найменування контрагента;
- залишок на початок місяця;
- рух по дебету та кредиту рахунку, причому вказується як сумовий, так і натурально-кількісний вимірник;
- кореспондуючий рахунок;
- залишок заборгованості на кінець місяця.

2. Аналітичні реєстри другого рівня. Цими реєстрами є аналітичні відомості до журналу №3.

Відомості аналітичного обліку ведуться в цілому по синтетичному рахунку. Якщо протягом поточного місяця операції по рахунку не проходили, то відповідна відомість в поточному місяці не ведеться.

Відомість 3.1 призначена для аналітичного обліку розрахунків із

покупцями і замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи та послуги, що відображаються на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», крім заборгованості, що забезпечена векселем. Підсумки граф 13 – 20 цієї відомості переносяться в графу 5 розділу I Журналу 3. Зразок заповнення відомості 3.1 наведено в додатку 11.

Відомість 3.4 призначена для аналітичного обліку заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію, виконані роботи, надані послуги і по інших операціям, а також для розрахунків по зобов'язаннях постачальникам, підрядникам та іншим кредиторам за отриману сировину, матеріали, роботу, послуги і по інших операціям, на які підприємством видані векселі.

В заголовку над рядками 8 – 12 і 15 – 17 відомості 3.4 вказується номер синтетичного рахунку, до якого відкритий аркуш цієї відомості, а в самому заголовку відомості 3.4 вписується словами об'єкт обліку (отриманих короткострокових векселів, виданих короткострокових векселів).

Підсумки рядків 15 – 17 (рядок «Всього») цієї відомості переносяться відповідно до граф 3,4 і 8,9 Журналу 3.

3. Журнал №3. Цей журнал призначено для ведення обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками, різними дебіторами та кредиторами по податках та платежах, облік виданих та отриманих короткострокових векселів, виданих довгострокових векселів, виданих довгострокових векселів, довгострокових та поточних зобов'язань (крім тих, облік яких ведеться у Журналі 2), відстрочених податкових активів та зобов'язань здійснюється в Журналі 3 та відомостях аналітичного обліку 3.1 – 3.6 до цього Журналу.

В Журналі 3 відображаються обороти за кредитом рахунків:

В розділі I – 16, 34, 36, 37, 38, 51, 62, 63, 68, в розділі II – 17, 52, 53, 54, 55, 61, 64, 67, 69. Записи в цьому Журналі здійснюються на підставі підсумкових даних відомостей 3.1 – 3.6 та первинних документів.

Нарешті, після відображення операцій розрахунків із покупцями та замовниками у Журналі 3 підсумки оборотів по рахунках переносяться до

Головної книги, а звітти – до форм фінансової звітності.

Що стосується формування резерву сумнівних боргів, то на підприємстві ТОВ «АЙДОМ» формування такого резерву здійснюється за принципом строку прострочення сплати дебіторської заборгованості. Резерв сумнівних боргів формується за таким принципом:

- прострочення до 3 місяців – 10 відсотків;
- прострочення до 6 місяців – 50 відсотків;
- прострочення понад 12 місяців – 100 відсотків.

Такий підхід до формування резерву сумнівних боргів можна вважати цілком економічно виправданим.

Відображення розрахунків із покупцями та замовниками здійснюється у наступних видах звітності ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» (рис. 2.1).

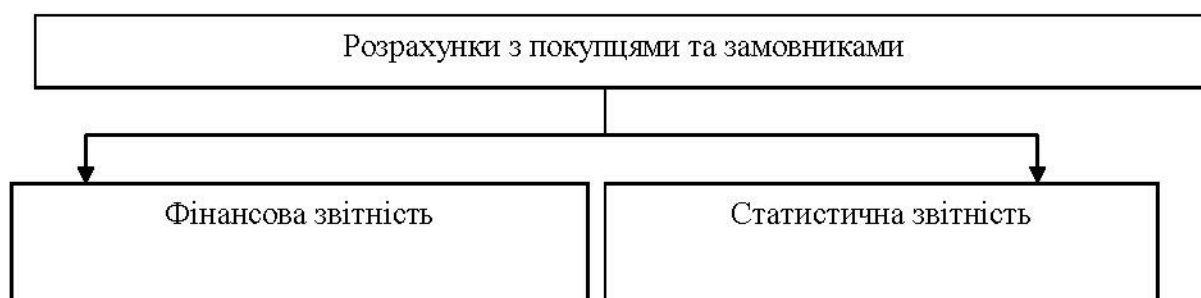

Рис. 2.1. Відображення розрахунків із покупцями та замовниками

Після заповнення реєстрів синтетичного обліку підприємства інформацію про дебіторську заборгованість підприємства відображається у відомості (шаховій), Головній книзі та оборотно-сальдовій відомості. Після складання названих вище форм можна приступати до складання Балансу.

У фінансовій звітності інформація про розрахунки із покупцями та замовниками відображається, перш за все, у Балансі.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги відображається у Балансі (Звіті про фінансовий стан) (форма № 1) по чистій вартості реалізації за рядком 1125 як розрахунковий показник – різниця між первісною вартістю та резервом сумнівних боргів.

Дебіторська заборгованість за розрахунками знаходиться своє відображення у рядках 1130-1135, інша поточна дебіторська заборгованість у рядку 1155, довгострокова дебіторська заборгованість – у рядку 1040 Балансу. Слід зазначити, що для відображення дебіторської заборгованості по розрахунках за нарахованими доходами та за внутрішніми розрахунками передбачено додаткові рядки 1140 та 1145 відповідно.

Нарахування резерву сумнівних боргів підприємства відображається у складі статті «Інші операційні витрати» (рядок 2180) у Звіті про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2).

Зміни в розмірах поточної дебіторської заборгованості відображаються у Звіті про рух грошових коштів підприємства (форма № 3н).

Згідно П(С)БО-10 у примітках до фінансової звітності (форма № 5) наводиться така інформація про дебіторську заборгованість:

1. Перелік дебіторів і суми довгострокової дебіторської заборгованості.
2. Перелік дебіторів і суми дебіторської заборгованості пов'язаних сторін, з виділенням внутрішньо групового сальдо дебіторської заборгованості підприємства.
3. Склад і суми статті балансу «Інша дебіторська заборгованість».
4. Метод визначення величини резерву сумнівних боргів.
5. Сума поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги в розрізі її класифікації за строками непогашення.
6. Залишок резерву сумнівних боргів підприємства за кожною статтею поточної дебіторської заборгованості, його утворення та використання у звітному році.

Висновки до розділу 2

Дослідження обліку дебіторської заборгованості на базовому підприємстві дозволило зробити наступні висновки:

1. Первинні документи повинні бути складені під час здійснення господарської операції, а якщо це неможливо - безпосередньо після її закінчення. Для контролю та впорядкування оброблення даних на підставі первинних документів можуть складатися зведені облікові документи. Для документування господарських операцій ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» використовуються типові форми первинних документів, що затверджені Міністерством статистики України. Первинні та зведені облікові документи можуть бути складені на паперових або машинних носіях і повинні мати обов'язкові реквізити:

2. Методологічну основу обліку розрахунків із покупцями та замовниками в Україні є П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів». Для обліку розрахунків із покупцями та замовниками на підприємстві особливо важливими є рахунки 36 і 34. На рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» ведеться узагальнення інформації про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантажену продукцію, товари, виконані роботи й послуги, крім заборгованості, яка забезпечена векселем. На рахунку 34 «Короткострокові векселі одержані» ведеться облік заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), виконані роботи, надані послуги та за іншими операціями, яка забезпечена векселями.

3. У фінансовій звітності інформація про розрахунки із покупцями та замовниками відображається, перш за все, у Балансі. Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги відображається у Балансі (Звіті про фінансовий стан) (форма № 1) по чистій вартості реалізації за рядком 1125 як розрахунковий показник – різниця між первісною вартістю та резервом сумнівних боргів. Дебіторська заборгованість за розрахунками знаходиться своє відображення у рядках 1130-1135, інша поточна дебіторська заборгованість у

рядку 1155, довгострокова дебіторська заборгованість – у рядку 1040 Балансу. Слід зазначити, що для відображення дебіторської заборгованості по розрахунках за нарахованими доходами та за внутрішніми розрахунками передбачено додаткові рядки 1140 та 1145 відповідно. Нарахування резерву сумнівних боргів підприємства відображається у складі статті «Інші операційні витрати» (рядок 2180) у Звіті про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма № 2).

РОЗДІЛ 3

АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1. Мета, завдання та джерела інформації для аудиту розрахунків з покупцями

Актуальною проблемою на сьогодні стає перевірка правильності, своєчасності, достовірності інформації про фінансовий стан суб'єкта господарювання, дебіторської заборгованості та законності господарських операцій, в результаті яких вона виникає. Оскільки облік та аудит дебіторської заборгованості є одним з ключових завдань у вирішенні проблем, що виникають під час поточного управління підприємством, у тому числі з позиції оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю [34 – 42].

Мета аудиту операцій за зобов'язаннями полягає в становленні первинних даних відносно наявності зобов'язань перед кредиторами, повноти і своєчасності відображення первинних даних в зведених документах та облікових реєстрах, правильності ведення обліку зобов'язань і його відповідності прийнятій обліковій політиці, національним положенням (стандартам) бухгалтерського обліку, реальності наявних зобов'язань, законності проведених розрахунків, достовірності відображення стану зобов'язань і звітності господарюючого суб'єкта.

Метою аудиту стану розрахунків є встановлення достовірності даних відносно повноти і своєчасності відображення інформації в зведених документах та облікових реєстрах, правильності ведення обліку розрахунків у відповідності до прийнятої облікової політики, достовірності відображення залишків у звітності господарюючого суб'єкта.

Завданнями аудиту операцій за довгостроковими та поточними зобов'язаннями є:

- оцінка стану розрахунково-платіжної дисципліни за всіма видами розрахунків з кредиторами підприємства;

- встановлення достовірності даних бухгалтерського обліку операцій із зобов'язаннями;
- встановлення наявності, правильності оформлення і дотримання умов договорів та інших документів, що визначають права та обов'язки сторін з постачання матеріальних запасів, виконання робіт (надання послуг);
- аналіз правильності і повноти отримання оплати за придбанні матеріальний запаси, їх оприбуткування;
- встановлення причини утворення заборгованості її виникнення і реальності отримання;
- встановлення своєчасності розрахунків з бюджетом, перерахування заборгованості кредиторам;
- оцінка системи розрахунків з персоналом, що діє на підприємстві та ефективності стану синтетичного та аналітичного обліку операцій з оплати праці та розрахунків з персоналом підприємства за період, що перевіряється;
- встановлення правильності організації обліку робочого часу і виробітки (виконаного обсягу робіт) на підприємстві, обґрунтованості нарахування заробітної плати, проведення утримань з неї;
- оцінка повноти відображення здійснених операцій в бухгалтерському обліку і перевірка правильності відображення по статтях балансу відповідних залишків заборгованості;
- перевірки дотримання податкового законодавства по операціях, пов'язаних із розрахунками з оплати праці, з позабюджетними фондами, за соціальним страхуванням та забезпеченнями;
- встановлення дотримання чинного законодавства, правомірності, доцільності та обґрунтування управлінських рішень відповідальних посадових осіб при здійсненні розрахункових операцій з постачальниками, бюджетом, персоналом підприємства, іншими кредиторами;
- розробка заходів з реалізації результатів конторою з метою попередження зловживань і порушень.

На Рис.3.1. наведені джерела інформації для проведення аудиту:

Рис.3.1. Джерела інформації для проведення аудиту

При плануванні та здійсненні аудиторських процедур, оцінці отриманих матеріалів і представленні результатів перевірки аудитор повинен враховувати, що невиконання клієнтом вимог законодавчих та нормативно-правових актів України може стати причиною перекручення фінансової звітності підприємства й істотно вплинути на фінансові результати діяльності клієнта.

Виявлення випадків невиконання клієнтом вимог законодавчих та нормативно-правових актів України не є метою і обов'язком аудитора [43].

Встановлення факторів невиконання вимог нормативних актів, незалежно від їх значення, вимагає поставлення і обговорення питань про чесність керівництва і робочого персоналу клієнта, а також вплив такого невиконання на інші напрямки аудиту.

Термін «невиконання вимог законодавчих та нормативно-правових актів», який використовується в Нормативі № 8 аудиту, стосується дій (або

бездіяльності) керівництва і персоналу клієнта, що суперечать вимогам законодавчих та нормативно-правових актів України.

Факт порушення вимог законодавчих та нормативно-правових актів підлягають спеціальній юридичній експертизі і є поза професійною компетенцією та знаннями аудитора. Рівень професійної підготовки аудитора, його досвід і знання господарської галузі діяльності клієнта і організації виробництва можуть дозволити йому зробити висновок тільки про те, що окремі факти діяльності підприємства, можливо, не відповідають вимогам законодавчих та нормативно-правових актів.

3.2. Програма аудиту дебіторсько-кредиторської заборгованості

Аудитор повинен планувати свою роботу так, щоб мати можливість ефективно провести аудиторську перевірку. Планування має ґрунтуватися на попередньому вивченні особливостей бізнесу клієнту.

Планування – вироблення головної стратегії конкретних підходів до характеру, періоду, а також часу проведення аудиту. Аудиторський план розробляється з огляду на те, що в ньому визначається час проведення кожної конкретної аудиторської процедури.

Аудитори і аудиторські фірми України під час розробки плану аудиту та на протязі тривалості аудиту мають право самостійно визначити форми і методи аудиту на підставі чинного законодавства, існуючих норм і стандартів, умов договору із замовником, професійних знань та досвіду.

У програмі аудиту види, зміст і час проведення запланованих аудиторських процедур повинні співпадати з прийнятими до роботи показниками загального планування аудиту. Аудиторська програма допомагає керувати виконавцями аудиту та контролювати їх роботу. До аудиторської програми включаються також перелік об'єктів аудиту за його напрямками, а також час, що його необхідно витратити на кожен напрямок аудиту або аудиторської процедури.

У програмі аудитор оцінює розмір ризику внутрішнього контролю та свій особистий ризик не виявлення суттєвих помилок у звітності, який існує під час проведення аудиторських процедур, визначає термін проведення аудиторських тестів і незалежних процедур – координує роботу всіх можливих помічників підприємства, визначає присутність інших виконавців аудиту, якщо такі беруть участь у роботі.

Записи і висновки аудитора по кожному розділу аудиторської програми фіксуються в робочій документації і є тим фактичним матеріалом, котрий використовується аудитором у процесі підготовки і обґрунтуванні аудиторського звіту керівництву клієнта [44]. На Рис.3.2. показані якісні аспекти фінансової звітності:

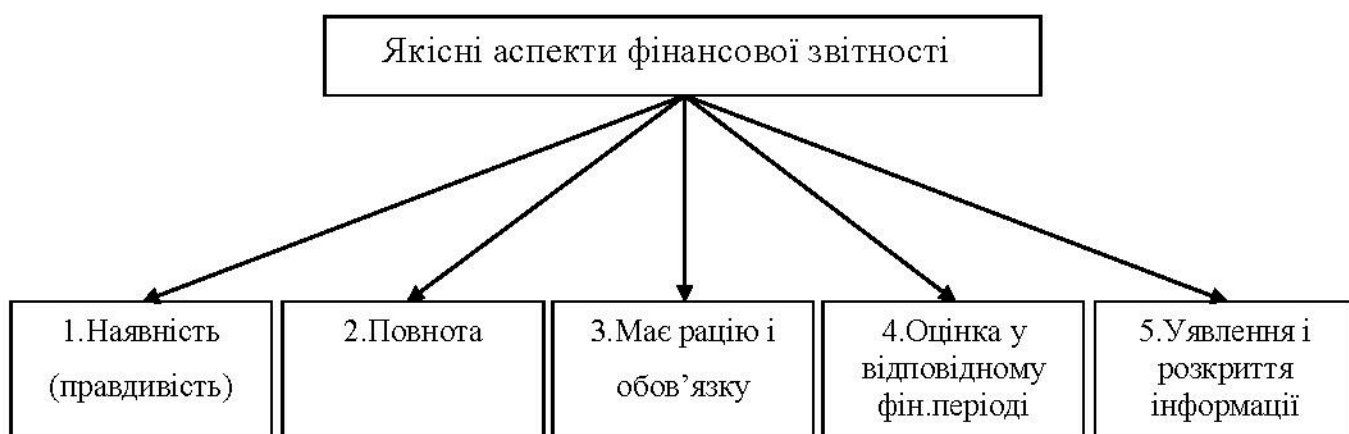

Рис.3.2.Якісні аспекти фінансової звітності

Мета аудиту:

- Дебіторська заборгованість є автентичні зобов'язання перед компанією на дату бухгалтерського балансу (якісні аспекти 1, 3, і 4).
- Дебіторська заборгованість включає всі суми, які винні компанії на дату бухгалтерського балансу (якісний аспект 2)
- Резерв на покриття сумнівних боргів на рахівницях достатній і не дуже великий. При використуванні методів прямого списання, всі істотно-

сумнівні борги на рахівницях списуються, а кількість безнадійних боргів на рахівницях, що залишилися, є незначною (якісні аспекти 4 і 5).

– Інформація по закладених, дисконтованих або переданих рахівницях дебіторів належним чином розкривається. Інформація по дебіторській заборгованості зв'язаних сторін розкривається належним чином (якісні аспекти 3 і 5).

– Дебіторська заборгованість відповідним чином класифікована в бухгалтерському балансі, і виконано необхідне розкриття інформації (якісний аспект 5).

3.3 Організація аудиту дебіторської заборгованості

Організація аудиту дебіторської заборгованості включає ряд стадій. Ознайомлення з бізнесом ТОВ "УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС" включає ряд дій із боку аудиторів.

Сам процес ознайомлення починається після укладення договору, в якому вказується обсяг робіт, що їх мають виконати аудитори .

На стадії попереднього планування аудитором вивчається наявна та доступна йому інформація про підприємство-замовника, погоджуються з керівництвом клієнта основні організаційні питання з аудиту, формується робоча бригада для його проведення [66, с. 375].

Для цього використовуються матеріали, що зберігаються в постійному архіві аудиторської фірми, інформація, отримана від інших аудиторських фірм. Для роз'яснення спірних питань можливий виїзд до клієнта, при попередньому узгодженні з ним переліку питань, які підлягають обговоренню.

У процесі попереднього планування аудитору слід ознайомитись зі становленням і розвитком підприємства, його організаційно-управлінською структурою, видами діяльності, структурою статутного капіталу, системою оплати праці та розподілу прибутку, системою внутрішнього контролю тощо.

Джерелами інформації при цьому можуть бути:

- Статут підприємства;

- документи, що підтверджують його реєстрацію;
- протоколи засідань Ради директорів;
- договори, наказ про облікову політику;
- внутрішні звіти аудиторів;
- внутрішньофірмові інструкції;
- організаційна структура;
- судові та арбітражні матеріали;
- статистична звітність;
- інформація, отримана з бесід з керівництвом та персоналом підприємства, а також при загальному обстеженні підприємства та його основних підрозділів тощо.

У результаті попереднього планування аудитор отримує інформацію про:

- зовнішні фактори, які впливають на господарську діяльність підприємства (економічна ситуація та галузеві особливості);
- внутрішні фактори, що впливають на господарську діяльність підприємства, пов'язані з його індивідуальними особливостями.

У процесі планування необхідно отримати інформацію про: організаційно-управлінську структуру клієнта; види виробничої діяльності та номенклатуру виготовленої продукції; структуру капіталу та курс акцій; технологічні особливості виготовленої продукції; рівень рентабельності; основних покупців і постачальників; порядок розподілу чистого прибутку; дочірні й залежні організації; організацію системи внутрішнього контролю; принципи формування і розподілу оплати праці тощо.

Зібрана аудитором інформація про діяльність господарюючого суб'єкта дозволяє йому визначити коло проблем, для вирішення яких необхідно залучити сторонніх спеціалістів.

Можливість та необхідність залучення сторонніх спеціалістів визначаються наявністю наступних факторів :

- характер та складність питань, які підлягають експертному дослідженню;
- суттєвість питань для загальної оцінки бухгалтерської звітності господарюючого суб'єкта;
- можливість отримання необхідних відомостей шляхом застосування альтернативних прийомів.

Якщо дотримуються умови, що свідчать про необхідність залучення експертів, аудитор повинен чітко поставити завдання, визначити вид роботи, що буде здійснюватись спеціалістом.

У випадку прийняття рішення про необхідність залучення стороннього спеціаліста (експерта) аудитор повинен отримати на це згоду керівництва господарюючого суб'єкта, на якому проводиться перевірка.

Якщо керівництво відмовляється дати таку згоду, в той час як аудитор вважає, що думка експерта з того чи іншого питання повинна бути неодмінно отримана, тоді за підсумками аудиту може бути виданий умовно-позитивний чи негативний висновок або оформлена відмова про висловлення думки.

В ході спілкування з експертом аудитор детально обговорює та узгоджує з ним питання зв'язку та координації, в тому числі домовляється про порядок взаємного інформування щодо проблем, які можуть виникнути в процесі роботи.

Робота експерта при проведенні аудиту використовується на основі договору платного надання послуг, який укладається між господарюючим суб'єктом, на якому проводиться аудит, та експертом або аудиторською фірмою та експертом.

Результати роботи експерта повинні бути оформлені письмово у вигляді висновку із зазначенням найменування господарюючого суб'єкта, об'єкта та проведеної роботи, її обсягу і меж відповідальності експерта, використаних нормативно-довідкових матеріалів, методів роботи, що застосовувались, наданих експертом пропозицій, будь-яких невирішених суттєвих сумнівів,

пов'язаних з проведеною роботою, результатів проведеної роботи. Висновок підписується експертом, скріплюється печаткою.

Він додається до робочої документації аудитора та може бути використаний в якості аудиторських підтверджень. При цьому висновок повинен бути достатньо повним і детальним, щоб досвідчений аудитор міг, ознайомившись з ним, отримати повне уявлення про проведenu експертом роботу.

Розглянуті вище моменти стосувалися загальних питань аудиторської перевірки, які виникають при перевірці будь-якої ділянки обліку. Однак при перевірці дебіторської заборгованості виникають ряд специфічних питань вивчення бізнесу клієнта:

- класифікація основних контрагентів-дебіторів;
- вивчення методики формування резерву сумнівної заборгованості, яка закріплена в обліковій політиці підприємства;
- порядок організації аналітичного обліку дебіторів на підприємстві;
- поширеність і різноманітність форм розрахунків, що застосовуються на підприємстві, зокрема вексельних розрахунків.
- аналіз зміни оборотності дебіторської заборгованості за певний період та впливи на цей показник різних факторів.

Висновки до розділу 3

Дослідження аудиту дебіторської заборгованості на базовому підприємстві дозволило зробити наступні висновки:

1. При плануванні та здійсненні аудиторських процедур, оцінці отриманих матеріалів і представленні результатів перевірки аудитор повинен враховувати, що невиконання клієнтом вимог законодавчих та нормативно-правових актів України може стати причиною перекручення фінансової звітності підприємства й істотно вплинути на фінансові результати діяльності клієнта. Виявлення випадків невиконання клієнтом вимог законодавчих та нормативно-правових актів України не є метою і обов'язком аудитора. Встановлення факторів невиконання вимог нормативних актів, незалежно від їх значення, вимагає поставлення і обговорення питань про чесність керівництва і робочого персоналу клієнта, а також вплив такого невиконання на інші напрямки аудиту.

2. Аудитор повинен планувати свою роботу так, щоб мати можливість ефективно провести аудиторську перевірку. Планування має ґрунтуватися на попередньому вивченні особливостей бізнесу клієнту. Аудитори і аудиторські фірми України під час розробки плану аудиту та на протязі тривалості аудиту мають право самостійно визначити форми і методи аудиту на підставі чинного законодавства, існуючих норм і стандартів, умов договору із замовником, професійних знань та досвіду. У програмі аудиту види, зміст і час проведення запланованих аудиторських процедур повинні співпадати з прийнятими до роботи показниками загального планування аудиту. Аудиторська програма допомагає керувати виконавцями аудиту та контролювати їх роботу. До аудиторської програми включаються також перелік об'єктів аудиту за його напрямками, а також час, що його необхідно витратити на кожен напрямок аудиту або аудиторської процедури.

3. При перевірці дебіторської заборгованості виникають ряд специфічних питань вивчення бізнесу клієнта: класифікація основних контрагентів-дебіторів; вивчення методики формування резерву сумнівної

заборгованості, яка закріплена в обліковій політиці підприємства; порядок організації аналітичного обліку дебіторів на підприємстві; поширеність і різноманітність форм розрахунків, що застосовуються на підприємстві, зокрема вексельних розрахунків; аналіз зміни оборотності дебіторської заборгованості за певний період та впливи на цей показник різних факторів.

ВИСНОВКИ

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження і узагальнення теоретичних та практичних аспектів обліку й аудиту дебіторської заборгованості.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є система обліку і аудиту ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС».

Предметом дослідження є теоретико – методологічні та адміністративно – правові засади організації обліку і аудиту дебіторської заборгованості.

Для досягнення поставленої мети, вирішення завдань використано методи:

- теоретичного аналізу та синтезу, абстрагування та конкретизації, узагальнення, порівняння, моделювання – для вивчення досвіду організації обліку і аудиту дебіторської заборгованості на підприємствах;

- бухгалтерське спостереження – для збирання первинної інформації про факти господарського життя та її реєстрація в документах;

- прогнозування та моделі регресійного аналізу – для планування взаємозв'язку показників діяльності базового підприємства.

Для удосконалення обліку і аудиту дебіторської заборгованості підприємству ТОВ «УКРТЕХНОТОРГСЕРВІС» запропоновані за результатами кваліфікаційної роботи такі заходи:

1. Здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення фактичної дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;

2. Використовувати метод нарахування резерву сумнівних боргів на підставі класифікації дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги по строкам непогашення (до 3-х місяців, до 6-и місяців, до 12-и місяців);

3. Використовувати метод розрахунку з покупцями, що широко використовується в країнах з розвинутими ринковими відносинами – метод надання знижок за дострокової оплати;

4. Створювати резерв сумнівних боргів за результатами інвентаризації дебіторської заборгованості в кінці року перед складанням звітності, а використовувати його протягом звітного року;

5. Впровадити в практику управління лімітування дебіторської заборгованості як у загальних обсягах, так і у розрахунку на одного дебітора (існуючого чи потенційного) і періодично переглядати граничні суми;

6. Удосконалити контроль стану розрахунків з дебіторами, зокрема за протермінованими заборгованостями, своєчасно виявляючи такі види дебіторської заборгованості, які є недопустимими для підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість». Затверджено наказом міністерства фінансів України від 08.10.1999 № 237. Електронний ресурс. – [Режим доступу]. - <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>.
2. Про внесення змін і доповнень до деяких положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Затверджено наказом міністерства фінансів України від 30.11.2000 № 304. Електронний ресурс. – [Режим доступу]. - <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0905-00>.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». Електронний ресурс – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_013.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Затверджено наказом міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. Електронний ресурс. – [Режим доступу]. - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
5. Лігоненко Л.О., Новікова Н.М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства: Навч. посіб. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 275 с.
6. Матицина Н. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. - № 12. – С.38-42.
7. Городянська Л. Особливості організації обліку дебіторської заборгованості на підприємстві. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. - № 6. – С. 9-16.
8. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Затверджено наказом Верховна Рада України від 16.07.1999 № 996. Електронний ресурс. – [Режим доступу]. - <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

9. Податковий кодекс України. Затверджено наказом Верховної Ради України № 2755-VI від 02.12.2010 р. Електронний ресурс. – [Режим доступу]. – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

10. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджено наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р. [Електронний ресурс]. – <https://buhgalter911.com/normativnaya-baza/instr-plan-rah/plan-rah/plan-schetov-buhgalterskogo-1021043.html>.

11. Методичних рекомендацій по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29 грудня 2000 року № 356. [Електронний ресурс]. – http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MF00062.html.

12. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні. Затверджено Постановою Правління Національного банку України від 29 грудня 2017 року № 148. [Електронний ресурс]. – <https://bank.gov.ua/document/download?docId=61701178>.

13. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті. Затверджено Постановою Правління Національного банку України від 21.01.2004 № 22. [Електронний ресурс]. – <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>.

14. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку. Затверджено наказом Міністерства фінансів України 24.05.1995 № 88. [Електронний ресурс]. – <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95>.

15. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах». Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 28.05.1999 № 137. [Електронний ресурс]. – <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99>.

16. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Затверджено наказом міністерства фінансів України № 246 від 20.10.1999 р.

Електронний ресурс. – [Режим доступу]. -
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.

17. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Доходи». Затверджено наказом міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290. Електронний ресурс. – [Режим доступу]. -
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.

18. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Затверджено наказом міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999 р. Електронний ресурс. – [Режим доступу]. -
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

19. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва». Затверджено наказом міністерства фінансів України 25.02.2000 № 39. Електронний ресурс. – [Режим доступу]. -
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00>.

20. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність». Затверджено наказом міністерства фінансів України від 7 листопада 2003 року № 617. Електронний ресурс. – [Режим доступу]. - <https://zakon.help/article/polozhennya-standart-buhgalterskogo-obliku-27/>.

21. Цивільний кодекс України. Затверджено наказом Верховної Ради України від 16.01.2003 № 435-IV. Електронний ресурс. – [Режим доступу]. -
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

22. Господарський кодекс України. Затверджено наказом Верховної Ради України від 16.01.2003 № 436. Електронний ресурс. – [Режим доступу]. -
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15/>

23. Закон України «Про господарські товариства». Затверджено наказом Верховної Ради України № 1577-XII від 19.09.1991 р. Електронний ресурс. – [Режим доступу]. - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

24. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. — К.: «ХайТек Прес», 2008. — 336 с.

25. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / І. П. Отенко, Г. Ф. Азаренков, Г. А. Іващенко. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 156 с. (Укр. мов.).

26. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства : монографія / Г.О. Швиданенко, О. І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2002. – 290 с.

27. Хотомлянський О. Л. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства / О. Л. Хотомлянський, П. А. Знахуренко // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 111–117.

28. Боднар О.В. Особливості визначення фінансових результатів та розподілу прибутку [Електронний ресурс] / О.В. Боднар. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_2/230.pdf.

29. Сметанюк О. А. Діагностика фінансового стану підприємства в системі антикризового управління : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01 "Економіка, організація і управління підприємствами" / О. А. Сметанюк. – Хмельницький, 2006. – 20 с/

30. Приймак С. В. Діагностика фінансового стану підприємства в системі контролінгу : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. "Гроші, фінанси і кредит" / С. В. Приймак. – К., 2007. – 20 с.

31. Павленко О. І. Вдосконалення механізму діагностики фінансового стану підприємства / О. І. Павленко // Бізнес-навігатор. – 2010. – № 2 (19). – С. 72–78.

32. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів». Затверджено наказом міністерства фінансів України № 193 від 10.08.2000 р. Електронний ресурс. – [Режим доступу]. – <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00>.

33. «1С:Бухгалтерія 8»: перевірка відповідності господарських операцій у бухгалтерському та податковому обліках. Електронний ресурс. – [Режим доступу]. - <https://i.factor.ua/ukr/info/1c/1c-01/>.

34. Бутинець Ф.Ф. Аудит: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит»вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця - 3-те вид., доп. і перероб. - Житомир: ПП «Рута», 2005. – 512 с.
35. Гончарук Я.А. Аудит: Навч. Посіб./Я.А. Гончарук, В.С.Рудницький. - 3те вид., перероб. і доп.- К.: Знання, 2007. – 443с.
36. Гордієнко Н.І. Аудит, методика і організація: навч. посібник. У 2 ч. Ч. 2/Н.І. Гордієнко, О.В. Харламова, М.Ю. Карпенко. — Харків: ХНАМГ, 2007. — 452 с.
37. Давидов Г. М. Аудит : [навч. посібник] / Г. М. Давидов. – К. : Т-во «Знання», 2001. – 363 с.
38. Карпенко М.Ю. Аудит, методика і організація: Навч. посібник. У 2 ч. Ч. 2 /М.Ю. Карпенко, О.В. Харламова – Харків: ХНАМГ, 2010. – 294с.
39. Кулаковська Л. П. Організація і методика аудиту: навч. посібник [для ВНЗ]/ Л. П. Кулаковська, Ю. В. Піча. - К. : Каравела, 2004. - 567 с.
40. Лищенко О. Г. Управління дебіторською заборгованістю підприємства /О. Г. Лищенко // Економічні науки. – 2010. – №6. – С. 204–209.
41. Савченко В. Я.Аудит : [навч. посібник] / В. Я. Савченко. - К. : КНЕУ, 2006. - 322 с.
42. Усач Б. Ф. Організація і методика аудиту : [підручник] / Усач Б. Ф., Душко З. О., Колос М. М. - К. : Знання, 2006. - 295 с.
43. Волянюк І.А. Облікові та податкові аспекти аудиту безнадійної дебіторської та кредиторської заборгованості // Аудитор України – 2013. - №8. - С.27-35.
44. Ценклер Н.І. Вдосконалення класифікаційних ознак дебіторської заборгованості та їх значення в підвищенні контрольно-аналітичної функції обліку / Н.І. Ценклер, П.Б. Кватирка //[Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/Nvuu/Ekon/2010_29_1/statti/9.htm.
45. Карчова Н.В. Аналіз дебіторської заборгованості як інструмент підвищення ефективності аудиту / Н.В. Карчова // Управління розвитком. - 2011. – №2. – С. 112-118.